

Lao-ce Kecskeméten

Beszélgetés Molnár Péterrel

LÓSKA LAJOS

Molnár Péter művészete az 1960-as évek közepén indult, tehát ő is a nagy generáció tagja, bár inkább a nagy magányosok közé tartozik. Több mint félszázados pályáját egy minimális program maximális kiteljesítéseként jellemezhetjük: következetes és szűkszavú művész. Kezdetben csendéleteket, kavics- és kagylórajzokat készített. Az évtized második felében jelent meg nála a négyszög tetejére állított háromszög (ház) motívum, ezt követően születtek a pontozott és írásos képei, illetve a kompozícióin feltűnt a legyezőforma. A nyár folyamán azért kerestem fel lakásán, a kecskeméti művésztelepen, hogy életéről és művészetéről kérdezzem.

MOLNÁR PÉTER: *Kavicsmező*, 1976-83,
fa, olaj, 27x37 cm

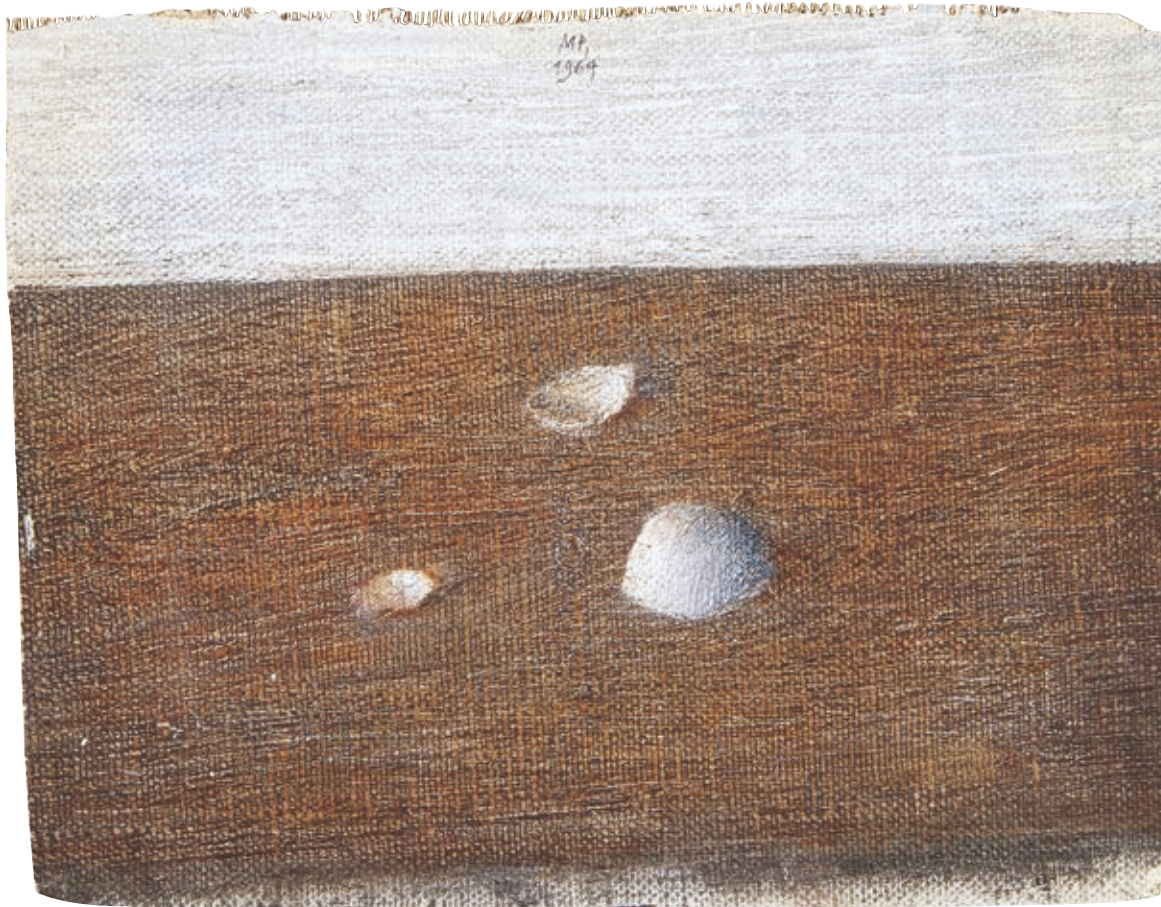
Először az iránt érdeklődnék, milyen családi háttér volt mögötted? Kaptál-e otthonról olyan impulzust, ami a képzőművészet felé mozdított?

MOLNÁR PÉTER: Föltétlenül. Apám építész volt, egy rendkívül enigmatikus személyiség, aki nagy hatást gyakorolt rám és a testvéreimre. Ő biztatott gyerekkoromban, hogy rajzoljak, rajzoljak, rajzoljak! Biztosan észrevett valamit a kis firkálásaimban, melyeket később össze is gyűjtött, így az öt-hat éves koromban készült rajzaimból maradt is néhány. Már akkor erős impulzusokat kaptam tőle, amikor még azt sem tudtam,

hogyan jelent a képzőművészet fogalma. Pláne, hogy mit jelent a gótikus építészet, apám ugyanis ifjúkorában – a két háború között – Franciaországban élt. A francia állam akkoriban elkezdte felmérni a gótikus emlékeket, és ebben a munkában ő is részt vett. Berlinben is folytatott tanulmányokat, ahol többek között megismerkedett Walter Gropiusszal. Ezekről az élményeiről azután kamaszkoromban sokat mesélt nekem. Érdeklődése sokirányú volt, például modern francia költőket is fordított, Max Jacobot és Apollinaire-t. Kötete is megjelent. Csodálatos könyvek között nőtem fel. Gyakran lapozgathattam a képzőművészeti albumokat is, rendszeresen elvitt múzeumokba. Nyolcéves koromban már a Szépművészeti Múzeum festményeit nézegettem.

Kicsit továbblépve az időben: a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba jártál, ahol 1961-ben végeztél. Mit kaptál a tanáraidtól? Voltak-e olyan osztálytársaid, akikről érdemes megemlékezni?

M. P.: Göllner Miklós és Csebi-Pogány István tanított bennünket. Én mindkettőjüket szerettem. Nagyon sokat tanultam Göllnertől, hála Istennek nagyon szigorú volt, soha nem adott ötöst senkinek. Egy ember kapott tőle egyszer ötöst, Tornyai Pali. Megtanítottak bennünket rajolni s arra, hogy minden összefüggésre, akár kicsi, akár nagy, figyelni kell.

MOLNÁR PÉTER: *Három kagyló*, 1964, vászon, olaj, 13x16,5 cm

Kikkel jártál együtt?

M. P.: Például Kő Pállal, Kókai Krisztinával és Kecskés Ágival. Szeretem a munkáikat, tehetséges művészek. Megemlíteném még Lisztes Pityut, aki szobrász lett.

1961-ben végeztél a kisképzőben. Utána hogyan alakult az életed? Az életrajzodból tudjuk, hogy 1964-ben már kiállítottál Kecskeméti Kálmánnal Petrigalla Pál lakásán, ahol a 60-as évek avangárdjának számos tagja bemutatkozott.

M. P.: Petrigalla Pálnak a Vécsey utca 3.-ban volt a lakása. Bachot, Wagnert, Mozartot is lehetett nála hallgatni, de volt jazznap is. Sokan megfordultak ott, főleg fiatalok, de idősebbek is. Kiváló művészek jártak oda, így Mokry-Mészáros Dezső, Szabó Ákos és Barta Lajos, a pártfogóm, aki tanított, segített eligazodni az életben, a művészetben.

Milyen ember volt Petrigalla Pál?

M. P.: Nagyon különleges, furcsa, titokzatos személyiség jó humorral. Amikor a műsor elindult, többnyire elment otthonról, és időnként visszajött. Felajánlotta, csináljunk nála Kecskeméti Kálmán barátommal egy közös kiállítást.

A falakról leszedtük a reprókat. Kálmán volt a fő mozgatója a dolognak. Így rendeztük meg az első kamaratárlatunkat.

Fel tudod idézni, hogy milyen munkákat mutattál be a lakásgalériában? Valahol olvastam, hogy csendéletekkel indultál, és azokat követték a kagylós képek.

M. P.: Két citromos csendélet és a *Három kagyló* (1964) bizonyosan szerepeltek. Ez utóbbi a *Forrás* folyóirat címlapján is megjelent 1976-ban.

Ezek a művek ma is megvannak?

M. P.: Igen, de nekem csak fotóim maradtak róluk.

Hogyan találtál rá erre a mai szóhasználatnál élve minimális témára, hiszen abban az időben szinte mindenki Bernáth Aurél- vagy Szőnyi István-stílusú tájképeket festett. Te meg kagylókat és kavicsokat rajzoltál.

M. P.: Sokat jártunk Szentendrére. Gyakran mentünk át a Duna túlsó partjára, mely kavicsos volt akkoriban. Ez a látvány engem nagyon megragadott. Gyönyörűnek találtam a kavicsokat, és készítettem is egyszer egy féltényérnyi rajzot, ami még mindig megvan. Innen indultak a dolgok. Furcsa kis ember lehettem. Néhány akvarellem maradt meg abból az időből, a korai munkáim közül sokat elégettem, és ez nagy baj. De az ember tizenkilenc évesen szeret tiszta lappal indulni.

Voltak-e külföldi előképeid, olyan művészek, akik hatottak rád, olyan művek, melyeket kedveltél, vagy pedig magadtól jöttél rá, hogy neked kagylókat kell festeni? A 60-as évek közepétől ugyanis már megindult a változás a magyar képzőművészetben, megszületett a hétköznapi tárgyakat zsúfoló szürnaturalizmus. Azután ott volt például a botránysos, 1966-os Stúdió-kiállítás, amit bezártak, de ha jól tudom, az ott szereplőkkel neked nem volt kapcsolatod.

M. P.: Előképemnek Yves Tanguy-t tartottam, idol volt számomra abban az időben ez a különös, szürrealista művész, aki tengerfenéken vagy sivatagban lévő furcsa köveket festett metafizikus és szürrealista stílusban. Jó néhány festménye tetszett, amelyek nagyon megragadták, megmozgatták a lelkemet. Jelentős hatást gyakorolt rám Max Ernst, Pablo Picasso, Paul Klee és Mark Tobey is.

A holdképeket is a 60-as évek második felében festetted. A mikrokozmoszból tehát azonnal felrepültél a makrokozmoszba. Ez ma különösen aktuális téma, mert most van a holdra szállás 50. évfordulója,

ezért szerte a világban számos ezzel kapcsolatos kiállítást rendeznek.

M. P.: Ez kettős élmény, ami összekapcsolódik. A holdban, az égitestben van valami kavicsszerű, a kavicsban meg holdszerű, bolygószerű: a hold a kavics átváltozása. A *Hold* című piciképeknek, amely 1968-ban készült, akár *Kavics* is lehetne a címe. De nem az, mert más a jelentése, töltése, anyagtalanság, lebegőbb. Pontozott technikával készült, de formailag közel áll a kettő egymáshoz, innen jön a rokonság.

Ezeknek a festményeknek, rajzoknak volt valami filozófiai vagy eszmei előképe, ahogy például a későbbi munkáidra, munkamódszerekre hatott a kínai filozófia?

M. P.: Az ember csodálattal nézegeti a kínai meg a japán festészetet. Én nem nevezném filozofikusnak a hatásukat, sokkal inkább hangulatinak. A távol-keleti festészetnek van valami nagyon spirituális, égi, kifinomult, érzékeny jellege, ami megragadott engem. A kínai filozófusok, Lao-ce és a többiek, a Csán-buddhista példázatok elsősorban járulékos inspirációt jelentettek, az elsődleges benyomás számomra a képi megjelenítés volt. Mindig szerettem a minimális különbségeket, a piciképeket eltéréseket tónusban, formában, motívumokban. Szeretem a formaazonosságot, a monotonitást. Rendkívül rokonszenvesnek találtam, amikor egymás után jönnek a hasonló, majdnem ugyanolyan, de mégis más formájú, színű és tónusú kavicsok. A homokmezők is ilyenek, melyeket a kagylók és kavicsok után fedeztem fel, illetve annak a különlegességét, ahogy egy pontmező kialakul a papíron, ahogy sokezernyi ecset- vagy tollérintés létrehoz egy felületet úgy, hogy a lerakott, különböző pontokból vonalak és tónusok jönnek létre. Számomra ez volt az elsődleges, nem a filozófia. A megjelenítés módja és a megmunkálás szubtilis jellege ragadott meg a kínai és japán művészetben.

Ha már eljutottunk a kínai filozófiához; létrehoztál egy kis sátorotető házförmát, egy egymásra rakott háromszöget és négyzetet. 1967-ben készült a *Lao-ce álma* című munkád, melyen ez az alakzat megjelenik.

MOLNÁR PÉTER: *Kapunanincs átjáró*, 1988, papír, vízfesték, tempera, toll, 20×17 cm

Ezt követte az *Ismét Lao-ce* című alkotás 1993–94-ben. Úgy tűnik tehát, hogy ez a téma hosszú ideig foglalkoztatott. De úgy is fogalmazhatok, hogy te körkörösén, spirálisan alkotsz, újra és újra visszatérsz egy-egy jellegzetes témádhoz, motívumodhoz.

M. P.: Toscanában találkoztam ilyen házförmákkal. Kicsit furcsa volt, hogy már ismerem őket valahonnan. Az első *Lao-ce álmat* szinte teljesen automatikusan festettem: olyan természetes és egyszerű volt megcsinálni, mint amikor az ember aláírja a nevét. Talán benne volt a távol-keleti formaalkotásnak a sóhaja és áldása is. Csak úgy jött, adódott minden. A későbbi olaszországi útjaimon ébredtem rá, hogy a *Lao-ce álman* látható alak és az itáliai háztetők sziluetdje nagyon rokon.

Négyyszer is jártál Olaszországban, ott találtál rá a másik meghatározó, legyezőszerű motívumodra is. Ahogy említetted egyszer, ez úgy történt, hogy Sienában lenéztél a városháza tornyából, és megláttad a torony alatt elterülő, legyező formájú teret. Ebből az élményből született meg a több vásznadon is megjelenő, legyezőre emlékeztető alakzat, ami azt bizonyítja, hogy bármilyen elvont is a művészeted, valamennyi kapcsolatos van a látvánnyal. A későbbi kövecskés kompozícióidon is gyakran tűnik fel ez a forma különböző variációkban, más és más hangsúllyal. Sőt, jelen van az apró betűkből építkező munkáidon is. A sienai indítatású *Fő tér* című műved 1976-ban készült, de ekkortájt születtek betűs munkáid is. Apró betűs kompozícióid nagyon egyediek, olyanok, mintha homokot szórtunk volna egy sima felületre, amiben apró vízfolyások, erecskék

vájta nyomok látszanak. Úgy tudom, hogy kicsi betűid egy ír kódexben olvasható imádság szétszört betűi.

M. P.: Szöveges képeimnek már voltak előzményei. Azt vizsgáltam éveken keresztül, hogy hogyan funkcionálnak a különböző jellegű és karakterű betűk a képtérben. Megjelennek a betűk az *Írott tájon* (1969–70) is, de ezek nagyobbak, néhány milliméteresek, tehát a kagylós és a kövezetes képekkel rokonok inkább. Nagyon lenyűgözött, hogy a homokszemeket idéző piciny betűk alkotta felületek micsoda képi gazdagságot eredményeznek. Például az ember észreveszi, hogy a felületen milyen finom árkok, motívumkezdemények keletkeztek minden szándékos tervezés nélkül. Ajándéknak

éreztem ezt a 7. századi írországi imát, amely így hangzik: „Dicsérjük hát az Urat / A csodálatos dolgok Alkotóját / A végtelen ragyogó eget, angyalaival / És itt a Földön, a fehéren hullámozó tengert.” Ezt az imádságot a National Geographic Írországgal, az ír művészettel foglalkozó számában olvastam. De ez csak fogódzó volt, először néhányszor lemásoltam, azután a szöveg kibővült, aktualizások, köznapis szövegek, menetrendrészletek kerültek bele. Azért jó, hogy kéznél van egy viszonylag jól megjegyezhető, eltéveszthetetlen szöveg, egy kis ima, mert nem kell gondolkoznom azon, hogy milyen betűt vagy szót írjak le. A végén kiderült, sokkal szebb, ha úgy írom az apró kis betűrészeket, hogy már nem is olvashatók. Olvashatatlan szöveget írok, rajzolok, és ez csodálatos, misztikus érzéssel tölt el. Az olvashatatlan szövegekről egy Ionesco-dráma jutott az eszembe, ahol az emberek várják a szónokot, aki majd megmondja nekik, mi a teendő, megoldja a problémáikat. Végül hosszú-hosszú idő elteltével megjelenik, egy nagy köpeny van rajta, és valamit felír a táblára, de ő maga néma, nem tud beszélni. A történet borzongatóan gyönyörű. Ionesco *Székek* című darabja sokszor inspirált engem.

A betűk felületképző elemek, velük próbálok egy képet élővé tenni. Ugyanez a szerepe a pontmezőknek vagy a kavicsmezőknek, ezek is felületképző elemek. Mindig ugyanarról van szó, csak más és más elemekkel.

Hogyan jellemeznéd aprólékos munkamódszereidet, illetve beszéljünk arról, min dolgozol mostanában?

MOLNÁR PÉTER: *A San Lorenzo macskái*, 2019, olaj, préselt lemez, 37×35 cm

M. P.: Alkotótevékenységemet és munkamódszeremet az időtlenség csöndje és az ősi, művészi tradíciók (krétaiak, etruszkok, archaikusok, Sassetta, Lorenzetti) inspirálják már kezdettől fogva. És nyilvánvalóan a természet. Az elmúlt hetven évben ez mit sem változott. Mostani munkáimban mindez fellelhető. Egy tavaszi, firenzei utazásunk ihlette festményen dolgozom újabban, melynek címe: *San Lorenzo macskái*. A színben és formában erősen redukált motívumok között azért felismerhető a számomra oly kedves, mai napig befejezetlen templom homlokzatának körvonala is. Több rétegben viszem fel a festéket, sokszor átfestem, majd lemosom, lekaparom, belekarcolok, a végletekig „megdolgozom” a képet.

Hónapok, évek alatt készül el egy-egy festmény, amely szinte mindig monokróm színvilágú. A minőségre töreksem, nem a gyorsaságra. Szeretem a hamvas, bársonyos, leheletszerű, fakturális megoldásokat. Ahogy Kolozsváry Marianna művészettörténész mondta, „hát, Péter, a maga képeit nem fogja senki sem hamisítani!”

Befejezésül ars poeticámról kérdeznék.

M. P.: Mi is az én ars poeticám? Hát a hetvenhét évem, úgy, ahogy van. Mindig is rajzoltam, amióta csak vissza tudok emlékezni. A világ számomra még ma is csupa rejtély. Egy kopott falrészlet, egy kavics árnyéka, egy szitakötő szárnya, egy repedés a rozsdás hordón, a délutáni fénypászma elnyúló foltja a kertben... Nekem még ma is ugyanolyan világnyi teljességet jelentenek

ezek a dolgok, mint kisgyerekkoromban. Nézem, szemlélgetem, ahogy nő a fű, ahogy az eldobott almacsutkán mászkálnak a hangyák: ezeket a kicsi-nagy dolgokat próbálok megrajzolni, megfesteni: „látom az időt a macskám szemében...”¹

Jegyzetek

¹ Baudelaire *Óra* című versének egy sora Molnár Péter átiratában.